

5. Природные комплексы Черноморского государственного биосферного заповідника / Ред. С.В. Тращука. – К.: Наукова думка, 1992. – 160 с.
6. Сплодитель А.С. Ландшафтознавче обґрунтування оптимізації діяльності національних природних парків України (на прикладі національних природних парків Нижньосульський та «Олешківські піски») : автореф. дис. ... к-та геогр. наук : 11.00.11 / Сплодитель А.С. ; Одеський держ. еколог. ун-т. – Одеса, 2018. – 20 с.

Мирза-Сіденко В.М.¹, Коваленко С.²

¹доцент кафедри географії та геоєкології;
²студентка.

*Центральноукраїнський державний педагогічний
університет ім. Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

КЛЮЧОВІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ СИНЮСЬКОГО МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОКОРИДОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Представлений аналіз Синюського міжрегіонального екокоридору, який охоплює території Київської, Вінницької, Черкаської, Кіровоградської та Миколаївської областей. У межах екокоридору створено 199 природно-заповідних об'єктів. Виділено природні ядра, регіональні центри біорізноманіття, біоцентри, екокоридори, серед них: 5 – регіонального значення (Гірськотікицький, Гнилотікицький, Ятранський, Великовиський, Чорноташлицький), 12 – локальних 1 порядку (Кам'янський, Маломужівський, Журавлинський, Бузникуватський, Чуматівський, Репетуський, Малоташлицький, Торговицький, Кагарлицький, Тернавський, Тишківський, Сухоташлицький).

Ключові слова: екомережа, природні ядра, регіональні центри біорізноманіття, біоцентри, екокоридори

Мирза-Сіденко В.Н., Коваленко С. КЛЮЧЕВЫЕ СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ СИНЮХСКОГО МЕЖРЕГИОНАЛЬНОГО ЕКОКОРИДОРА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОСЕТИ УКРАИНЫ. Представлен анализ Синюхского межрегионального экокоридора, охватывающего территории Киевской, Винницкой, Черкасской, Кировоградской и Николаевской областей. В пределах экокоридора создано 199 природно-заповедных объектов. Выделены природные ядра, региональные центры биоразнообразия, биоцентры, экокоридоры, среди которых: 5 – регионального значения (Горнотикичский, Гнилотикичский, Ятранский, Большевысский, Черноташлыкский), 12 – локальных 1 порядка (Каменский, Маломужевский, Журавлинский, Бузниковатский, Чуматовский, Репетухский, Малоташлыкский, Торговицкий, Кагарлыкский, Терновский, Тишковский, Сухоташлыкский).

Ключевые слова: экосеть, природные ядра, региональные центры биоразнообразия, биоцентры, экокоридор

Mirza-Sidenko V., Kovalenko S. KEY STRUCTURAL ELEMENTS OF SYNYUHA INTERREGIONAL EKOLOGICAL CORRIDOR NATIONAL EKOLOGICAL NETWORK OF UKRAINE. An analysis of the Synyuha regional interregional ecocorridor covering the territory of Kyiv, Vinnytsia,

Cherkasy, Kirovograd and Nikolaev regions is presented. Within the ecocorridor, 199 nature-protected objects have been created. The natural nuclei, regional centers of biodiversity, biocenters, ecocorridors have been identified, among which 5 are of regional significance (Gornotichivsky, Gnilytychivsky, Yatransky, Bolshevyssky, Chernotashlyk), 12 are local 1 orders (Kamensky, Malomuzhevsky, Zhuravlinsky, Buznikovatsky, Chumatovsky, Repetukhsky, Malotashlyk, Torgovitsky, Kagarlytsky, Ternovsky, Tishkovsky, Sukhotashlyk).

Keywords: ekonets, natural core, regional biodiversity centers, biocenter, ekokoridor

Синюський міжрегіональний екокоридор (СЕК) охоплює території Черкаської, Кіровоградської та Миколаївської областей України. Річка Синюха протікає територіями таких адміністративних районів: Первомайський Миколаївської області, Новоархангельський, Голованівський, Вільшанський, Новоукраїнський, Добровеличківський, Маловисківський та Новомиргородський Кіровоградської області, Жашківський, Монастирищенський, Христинівський, Уманський, Тальнівський, Звенигородський, Шполянський, Катеринопільський, Банківський, Лисянський Черкаської області, Ставищенський район Київської області. Річка Синюха утворюється в результаті злиття річок Великої Висі (165 км) і Тікича (4,5 км). У свою чергу Тікич утворюється після з'єднання гирл Гірського (167 км) і Гнилого Тікича (156 км). Гідрографічні особливості Синюхи: довжина - 111 км; площа водозбірного басейну 16725 км²; ухил 0,46 м/км; річкова долина трапецієподібна, часто асиметрична, шириною 2,5 км; схили розчленовані ярами, характерні виходи скельних порід; русло звивисте, глибиною до 60 м. Ширина русла: у верхній течії - 45-50 м в нижній течії - до 90-120 м. Мінералізація води р. Синюхи в різні пори року різна: у весняну повінь - 697 мг / дм³; літньо-осінню межень - 708 мг / дм³; зимову межень - 824 мг / дм³. Ландшафтне середовище формують широколистяно-лісові, лісостепові, лучно-степові ландшафти. Поверхня рівнинно - височинних просторів між річками Південний Буг, Синиця, Синюха, Ятрань має абсолютні висоти від 200 до 265 м. Долини річок заглиблюються до 60-80 м, середня густина долинно-балкової мережі становить 0,50—0,75 км/км². Екомережне значення мають горбисто-останцеві, яружно-балкові, схиліві, скелясті ландшафти й долинно-річкові, заплавні, болотні та озерні, привододільно-рівнинні, надзаплавні терасові ландшафтні комплекси, ставки. Окремо виділяються, теж значущі для екомережі компактні плановою формою та видовжені ландшафтні комплекси антропогенного походження, включно з техногенними: поодинокі белігеративні ландшафти, лісосмуги, зрошувальні канали, узбіччя транспортних магістралей.

До складових структурних елементів екомережі включаються:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;
- позахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені до земель лісового фонду;
- землі оздоровчого призначення з їх природними ресурсами;
- землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення і туризму та проведення спортивних заходів;
- інші природні території та об'єкти (ділянки степової рослинності, пасовища, сіножаті, кам'яні розсипи, піски, солончаки, земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу природну цінність);
- земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України;

- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України;
- частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті тощо;
- радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом.

На території Синюського екологічного коридору існує 199 об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого рівня з загальною площею близько 14578,7 га, на території екокоридору вони розподілені досить нерівномірно.

Аналізуючи кількість ПЗТ в межах Синюського екокоридору в розрізі районів Кіровоградщини, слід зазначити, що найбільша кількість природно-заповідних територій розташована у Новоархангельському районі (показник заповідності 2,57%).

Із таблиці видно, що найменшу кількість об'єктів природно-заповідного фонду створено у Вільшанському (3 території загальною площею 100,0 га показник заповідності складає 0,15% від загальної площі району) та Добровеличківському (5 територій загальною площею 192,02 га, показник заповідності складає 0,15 % від загальної площі району) районах (таблиця 1).

Таблиця 1. Площі ПЗТ(га) та показники заповідності (%) за адміністративними районами в межах СЕК

Район	Площа району, га	Площа ПЗТ, га	Показник заповідності
Вільшанський	64512	100	0,15
Голованівський	99209	3826,71	3,8
Добровеличківський	129650	196,02	0,15
Звенигородський	101000	797,11	0,78
Жашківський	96400	1872,1	1,94
Катеринопільський	67220	105,03	0,15
Лисянський	74600	160,35	0,21
Маловисківський	124800	273,4	0,21
Маньківський	76510	242,81	0,31
Монастирищенський	71949	694	0,96
Новоархангельський	120581	3104	2,57
Новомиргородський	103221	2085,1	2,02
Новоукраїнський	166762	275,37	0,16
Оратівський	87200	193	0,22
Первомайський	131900	22	0,01
Ставищенський	67400	304,2	0,45
Тальнівський	90970	800,6	0,88
Уманський	139500	190,21	0,13
Христинівський	63200	14	0,02
Шполянський	110500	340,04	0,3
ВСЬОГО	1987084	15596,05	0,78*

*-приблизний показник заповідності для всієї території СЕК.

В межах Черкаської області найбільший показник заповідності в Жашківському (1,94% від загальної площі району), Монастирищенському (0,96 %), Тальнівському (0,88%),Звенигородському (0,78%). Найменша кількість природо-заповідних об'єктів у

Первомайському районі Миколаївської області (0,01 % від площі району) та Христинівському - Черкаській області (0,02%).

Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біотичного різноманіття, включають середовища існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів тварин і рослин. Переважно мають у своєму складі території та об'єкти природно-заповідного фонду, відсоток яких значно перевищує аналогічний в цілому по країні, а також інші території, що відповідають умовам, визначеним національним природоохоронним законодавством або міжнародними нормативно-правовими актами (конценціями, угодами, договорами тощо). Розбудова екомережі СЕК передбачає визначення просторового положення її ключових територіальних елементів – природних ядер національного та регіонального рівнів, регіональних центрів біорізноманіття, біоцентрів.

Природні ядра національного значення. Природним ядром національного значення є Національний дендрологічний парк «Софіївка» в місті Умань Черкаської області. Його площа становить 179,2 га. «Софіївка» є пам'яткою краєвидного типу світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII — першої половини XIX століть. Тут росте понад 2000 видів дерев і кущів (місцевих і екзотичних), серед них: таксодіум (кипарис болотний), сосна Веймутова, тюльпанове дерево, платан, гінкго, смерека та багато інших. Колективом парку видано каталог рослин, в якому нараховується 1994 таксони, з них 1220 деревних і кущових порід та 774 трав'янистих рослин, в тому числі 25 таксонів ліщин, 24 — буків, 41 — ялин, 44 — ялівці, 100 — ліан, 320 — троянд, 57 — рододендронів, 376 — ґрунтопокривних та 98 — квіткових рослин[17]. Парк, як наукова установа Національної Академії Наук України, активно займається дослідженнями, пов'язаними з вивченням природної та культурної флори південного Лісостепу України, а також інтродукцією та акліматизацією рослин в регіоні. Колекційний фонд парку в 2007 році нараховував 3323 таксонів, з них: 546 деревних, 1557 кущових, 115 ліан, 1212 трав'янистих рослин, з них 914 інтродукованих та 246 аборигенних. У Софіївці ведеться наукова робота в галузі дендрології, садівництва (зокрема вивчення, акліматизація та інтродукування цінних рослин), паркобудівництва, ботаніки та екології рослин. Національний дендрологічний парк «Софіївка» є науково-дослідним інститутом у складі Відділення загальної біології Національної академії наук України згідно з Постановою Президії Національної академії наук України № 68 від 18.04.2005 р.

Природні ядра регіонального значення. В межах СЕК представлені гідрологічними та ландшафтними заказниками загальнодержавного значення «Велика Вись» (Новомиргородський район Кіровоградської області), «Шуляцьке болото» (Жашківський район Черкаської області) та унікальним масивом широколистяних лісів «Зелена брама» (Новоархангельський район, Торговицьке лісництво) площею 2,95 тис.га.

«Шуляцьке Болото» — гідрологічний заказник загальнодержавного значення, що розташований поблизу селища Адамівка Жашківського району Черкаської області. Площа заказника 940 га. Заказник являє собою ділянку заплави річки Гірський Тікич з численними озерами та болотами, що мають водорегулюючу функцію. Флора заказника нараховує приблизно 160 видів рослин, з-поміж яких є цінні лікарські та рідкісні. «Шуляцьке болото» — місце гніздування орла-карлика, чорного лелеки та інших птахів, занесених до Червоної книги України.

Одним із найбільших заказників у заплавах є гідрологічний заказник загальнодержавного значення «Велика Вись» у Новомиргородському районі. Територія його займає частину заплави Великої Висі від Новомиргорода до села Лікарево та

частину заплави її притоки Гептурки від місця її впадіння до села Листопадове. Загальна площа його становить 568 га. Тут зберігся типовий для півдня Лісостепової зони заплавної лучно-болотний комплекс. У рослинному покриві цього комплексу переважає болотна рослинність, представлена угрупованнями очерету, рогозів, осокові угруповання, низка гідрофільних видів, таких як омег водяний, вех широколистяний, півники болотні, частуха подорожникова та ін. На поверхні води в цих екотопах у значній кількості зростають типові водні рослини: жабурник звичайний, ряска триборозенчаста. У центральній частині заплави Великої Висі сформувались угруповання засолених лук. Наукову цінність має також місцезростання тут досить рідкісного для Кіровоградщини та України виду осоки –осоки ячменевої. Лучні екотопи мають незначні площі, представлені тонконогом лучним, кострицею східною та конюшиною.

«Велика Вись» є середовищем існування багатьох представників фауни. Це лисиця звичайна, козуля європейська, свиня дика. Також тут гніздяться чапля сіра, гуска сіра, водяна курочка, кібчик та орел-карлик.

«Зелена брама» - ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований у Новоархангельському районі Кіровоградської області, на правому березі річки Синюха, між селами Нерубайка (на півночі) та Копенкувате (на півдні) у межах Торговицького лісництва. Його площа становить 2948 га.

Регіональними центрами біорізноманіття (Рцб) можуть бути природно-заповідні об'єкти і території загальнодержавного значення, а також лісові біотопи площею понад 1000 га - Оникіївське (4304га), Звенигородське, Лисянське, Уманське лісові господарства.

«Войнівський»- ландшафтний заказник загальнодержавного значення поблизу м. Новоукраїнки, на скелястих схилах річки Плетений Ташлик. Площа заказника 50 га. У рослинному покриві переважають представники петрофітного степу. На території заказника знаходиться одне з найбільших на Кіровоградщині місцезростань рідкісної ендемічної рослини-гвоздики прибузької. Серед рідкісних ендемічних рослин слід також зазначити очиток Борисової, півники угорські, авринія скельна та інші. «Войнівський»- прихисток для типових представників справжніх степів, які по території СЕК ростуть досить фрагментарно - типчак, ковила волосиста. Серед червонокнижних видів є ковила волосиста, сон чорніючий, півники понтійські, волошка руська, астрагал шерстистоквітковий.

«Чорноташлицький» - ландшафтний заказник загальнодержавного значення, розташований у місці злиття Синюхи та її притоки Чорний Ташлик у Вільшанському районі. Його площа становить 15 га. Схили цих річок вкривають гранітні скелі, де поширений петрофітний комплекс, представлений низкою рідкісних і малопоширених видів рослин. На плакорі представлені ділянки справжніх степів. Заказник є природним середовищем існування вишні степової-рідкісного для Кіровоградщини виду, специфічного петрофітного виду-кизильника чорноплідного, а також крушини ламкої, бруслини європейської, калини гордовини. Також тут зростають очиток Борисової, цибуля Пачоського, вероніка степова, астрагал понтичний. Серед представників фауни-видра річкова (ЧКУ) та мартин звичайний.

«Когутівка» – заказник загальнодержавного значення в околицях села Ятрань Новоархангельського району, площею 120 га. На лівому березі Синюхи та правому березі Ятрані багаточисельні відслонення гранітів, тому домінуючою на цій території є петрофітна флора: молодило руське, очиток їдкий та звичайний, авринія скельна, кизильник чорноплідний, спірея звіробоелиста. Лісова рослинність зосереджена по берегах річок, зокрема, можна виділити рідкісну заплаву діброву, а також ясенє-дубові

ліси з домішками в'яза та клена татарського. Серед степового різнотрав'я тут переважають залізняк бульбистий, цмин пісковий, вероніка сива та ін.

Таблиця 2. Структура Синюського міжрегіонального річково-долинного екокоридору

Назва екокоридору	Статус	Довжина,км
Гнилотікицький	регіональний	157
Цицилійський	локальний 2 порядку	
Боярський	локальний 2 порядку	
Свинотопський	локальний 2 порядку	
Шпинголіський	локальний 2 порядку	
Шпола	локальний 2 порядку	
Ятранський	регіональний	104
Ревуський	локальний 2 порядку	
Уманський	локальний 2 порядку	
Циганський	локальний 2 порядку	
Орловобалський	локальний 2 порядку	
Кам'янський	локальний 1 порядку	15
Маломужівський	локальний 1 порядку	13
Чорноташлицький	регіональний	135
Плетеноташлицький	локальний 2 порядку	
Помічнлянський	локальний 2 порядку	
Грузький	локальний 2 порядку	
Журавлинський	локальний 1 порядку	17
Бузникуватський	локальний 1 порядку	10
Чуматівський	локальний 1 порядку	...
Репетуський	локальний 1 порядку	14
Малоташлицький	локальний 1 порядку	8
Гірськотікицький	регіональний	167
Рудий	локальний 2 порядку	
Бурти	локальний 2 порядку	
Пожиточна	локальний 2 порядку	
Китиця	локальний 2 порядку	
Маньківський	локальний 2 порядку	
Тальнівський	локальний 2 порядку	
Великовиський	регіональний	166
Кільгінський	локальний 2 порядку	
Гнилотовмацький	локальний 2 порядку	
Маловиський	локальний 2 порядку	
Гептурський	локальний 2 порядку	
Торговицький	локальний 1 порядку	15
Кагарлицький	локальний 1 порядку	46
Тернівський	локальний 1 порядку	16
Тишківський	локальний 1 порядку	17
Сухоташлицький	локальний 1 порядку	57

Звенигородське лісове господарство охоплює територію в 26194 га Звенигородського, Катеринопільського та Шполянського районів Черкаської області. Загальна площа лісового фонду складає 26194 гектарів, з яких вкрито лісовою

рослинністю 24382 га. Середньовікові ліси займають 11842 га, молодняки — 6249 га, пристигаючі — 4280 га, стиглі та перестійні — 1945 га. Твердолистяні ліси вкривають площу в 20514 га, хвойні — 2720 га, м'яколистяні — 1036 га. Лісове господарство охоплює 6 лісництв: Вільховецьке лісництво — 4101 га, Катеринопільське лісництво — 4770 га, Козачанське лісництво — 4062 га, Пехівське лісництво — 1964 га, Хлипнівське лісництво — 4993 га, Шполянське лісництво — 6304 га. У віданні лісгоспу знаходяться 13 об'єктів природно-заповідного фонду, серед яких заповідні урочища Плосково-Зуєво (115,3 га) та Дар'івське (73,3 га).

Лісовий фонд Уманського лісового господарства розміщений в межах Уманського, Жашківського, Монастирищенського, Маньківського та Христинівського районів, а також частково на території Тальнівського району Черкаської області. Воно охоплює такі лісництва: Жашківське, Маньківське, Монастирищенське, Синицьке, Собківське, Потапське та Юрківське. Загальна площа лісового фонду складає 30332,6 га, з них під лісами 28142,6 га. Молодняк охоплює територію 15,4 % території, середньовікові ліси — 51,2 %, пристигаючі — 17 %, стиглі та перестійні — 16,4 %. Дуб звичайний займає 65,9 % території, ясен — 16,2 %, граб — 2,6 %, хвойні — 2,2 %, м'яколистяні — 4,1 %. У віданні лісового господарства знаходяться 16 об'єктів природно-заповідного фонду, серед них Синюський ландшафтний заказник, Собківський ботанічний заказник, заповідне урочище Герман.

Лісовий фонд Лисянського лісового господарства розміщений на території Лисянського та Звенигородського районів Черкаської області із загальною площею лісового фонду 14927,2 га. Під лісами 14823 га, молодняк охоплює територію 25 % території, середньовікові ліси — 42 %, пристигаючі — 15 %, стиглі та перестійні — 19 %. Дуб звичайний займає 5807,3 га, сосна звичайна — 1291,3 га, біла акація — 2394,6 га, ясен звичайний — 1562,4 га, вільха чорна — 495,1 га, верба біла — 161,6 га, граб звичайний — 861,5 га, клен гостролистий — 260,2 га, береза повисла — 108,9 га, липа дрібнолиста — 515 га. Сюди входять Шевченківське (3836,1 га) та Лисянське лісництва (4601,1 га). У віданні лісового господарства 5 об'єктів природно-заповідного фонду, серед яких Площівський гідрологічний заказник площею 1,1 га.

Біоцентри. Біоцентри розглядаються як локальні центри збереження ландшафтного та біотичного різноманіття. Критичною площею біоцентру слід вважати не менше 2,0 га. Загальна кількість біоцентрів орієнтовно включає близько 120 природно-заповідних об'єктів та територій. Вони представлені заповідними урочищами, заказниками місцевого значення. Серед них слід зазначити найбільші урочища: «Стінка» (Тальнівський район) на Черкащині; «Ревуха» (Ставищенський район) на Київщині; «Балабалівський ліс» (Оратівський район) на Вінничині; «Червоні скелі» (Добровеличківський район), «Осичківське» (Вільшанський район) та «Василівське» (Новомиргородський район) на Кіровоградщині. Загальна площа 13 урочищ становить 1188,3 га.

Серед заказників місцевого значення представлені ландшафтні (15 об'єктів з сумарною площею 4178,8 га), лісові (5 об'єктів з сумарною площею 882,1 га), ботанічні (9 об'єктів з сумарною площею 345,1 га), орнітологічні (2 об'єкта з сумарною площею 135 га), ентомологічні (7 об'єктів з сумарною площею 67,30 га), гідрологічні (70 об'єктів з сумарною площею 2980 га). Серед найбільших ландшафтний заказник «Голоче» Голованівського району, ботанічний заказник «Стрижавський ліс» Ставищанського району, гідрологічний заказник «Осичка» Оратівського району та «Конельське болото» Жашківського району. До цього переліку можна також долучити пам'ятки природи площею понад 2 га. Серед найбільших «Грузька балка» Новоукраїнського району, «Ставок» Маньківського району та «Полезахисна смуга №1»

Великовиський регіональний річково-долинний екокоридор. Географічне розташування: Маловисківський, Новомиргородський, Новоархангельський райони Кіровоградської області, Шполянський та Катеринопольський райони Черкаської області. Загальна площа складає приблизно 15000 га, довжина близько 150 км, середня ширина – 1- 1,5 км. Природоохоронні компоненти екокоридора. Природно-заповідний фонд екокоридора включає гідрологічний заказник загальнодержавного значення «Велика Вись» та ландшафтний заказник «Панські гори», лісові заказники «Коробчино», «Новомиргородське-1» та ботанічні заказники «Острів», «Гусиний острів» місцевого значення, також гідрологічна пам'ятка природи «Вила» та заповідне урочище «Матвіїв яр».

Чорноташлицький регіональний річково-долинний екокоридор. Географічне розташування: Новоукраїнський, Вільшанський, Добровеличківський райони Кіровоградської області, частково Первомайський район Миколаївської області. Загальна площа складає близько 11000 га, довжина-близько 100 км, середня ширина-1 км. Долина переважно коритоподібна, ширина до 6 км, глибина до 100-120 м. Заплава завширшки 200 м. Річище помірно звивисте, ширина 20 м. Похил річки 0,81 м/км. Основні притоки: Ташлик, Грузька (ліві), Плетений Ташлик (права). Територія басейну підвищена, абсолютні висоти досягають 220 м, відносно слабо розчленована балками і ярами. Глибина розчленування поверхні складає 140-210 м [3]. Найбільш розповсюдженими в природному рослинному покриві є сильно змінені формації різнотравно-кострицево-ковилових степів. Вони розповсюджені на пасовищних ділянках, на схилах річкової долини та байраків. Природна рослинність займає приблизно 3,4% від загальної площі басейну.

Ятранський регіональний річково-долинний екокоридор сформувався долиною р. Ятрань. Довжина коридору 71 км, лісистість – 10,2 %, заболоченість – 0,29 %, розораність 72,6 %. Річкова долина трапецієподібна, заплава шириною 800- 1000 м. Річище дуже звивисте на окремих ділянках кам'янисте, ширина 15-20 м. Цей коридор сполучає Умансько-Собківське локальне ландшафтне екоядро зі складниками екомережі Кіровоградської області.

Локальна екомережа є первинною ланкою в системі формування регіональних, національних та міжнародних природоохоронних моделей. Процес їх створення в Україні та регіонах знаходиться на початковому етапі: відпрацьовуються та систематизуються теоретико-методологічні основи їх формування і розвитку, проводиться їх апробація на ландшафтознавчому, біогеографічному та конструктивно-географічному рівнях. Локальні екокоридори представлені притоками 2-го, 3-го та 4-го порядків. Вони належать до категорії малих річок й мають незначну протяжність.

Отже, екологічна мережа - це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні (Закон України "Про екологічну мережу України").

Список використаних джерел

1. Башенко М.І., Гончар О.Ф., Білушенко А.А. Біорізноманіття екомережі Черкащини та оптимізація співвідношення угідь : Монографія. - Черкаси: АПВ, 2010. – 185 с.

2. Мокін В.Б., Крижановський Є.М. та ін., Екологічний атлас басейну річки Південний Буг, Вінниця, 2009. – 20 с.
3. 3. Трансформація ландшафтних екосистем річкових долин Центрального Побужжя: Монографія / Г.Є. Гончаренко, С.В. Совгіра, О.Д. Лаврик, В.Г. Гончаренко. – К. Наук. світ, 2009. – 329 с.

Маслова Н. М.

*к.г.н., ст. викладач кафедри географії та геоєкології
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РУБІЖНОСТІ ТЕРИТОРІЇ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті розглядається еволюція соціокультурної рубіжності території сучасної Кіровоградської області в контексті історичного освоєння земель в умовах ландшафтної рубіжності краю. Виділено три періоди соціокультурного засвоєння території Кіровоградщини на основі приуроченості населених місць до різних ландшафтних зон.

Ключові слова: соціокультурне освоєння території, соціокультурна рубіжність, ландшафтна рубіжність, соціокультурні процеси тощо.

Maslova N. M. EVOLUTION OF SOCIO-CULTURAL BOUNDARY OF THE TERRITORY OF OF KIROVOHRAD REGION. The article examines the evolution of the socio-cultural boundary of the territory of modern Kirovograd region in the context of historical development of lands in conditions of landscape boundary of the region. There are three periods of socio-cultural development of the territory of Kirovograd region based on the location of populated areas in different landscape zones are distinguished.

Key words: socio-cultural development of the territory, socio-cultural boundary, landscape boundary, socio-cultural processes, etc.

Постановка проблеми. Одним з чинників, що визначають соціокультурні особливості сучасної Кіровоградщини виступає рубіжність території, яка завжди зумовлювала унікальність даного простору в природному, геополітичному та соціокультурному плані. Територією області в різні часи проходили кілька природних та соціокультурних рубежів: природно-екологічний – між степом і лісостепом; соціально-економічний – між ареалами поширення осілого землеробського та кочового господарсько-культурного типів освоєння території; етнічний – між представниками слов'янського та тюркського етносів; етнокультурний – між християнським та ісламським цивілізаційними світами, різними етнографічними регіонами; політичний – між різними державними та адміністративно-територіальними утвореннями. Феномен рубіжності і на сьогодні знаходить свій прояв у своєрідному поєднанні ландшафтів двох природних зон, в унікальній соціокультурній палітрі Кіровоградщини, що є наслідком формування її території на межі різних політичних утворень, в умовах сусідства і взаємодії представників різних етносів і культур. Великий проміжок часу історична доля цих земель була зумовлена їх окраїнним, покордонним розташуванням, що робило її ареною боротьби слов'янського етносу з навалюю кочівників тюркського походження, а пізніше суперництва між Росією та Польщею за володіння. Впритул до XVIII ст. територія області мала яскраво виражені риси соціокультурної рубіжності, що